

**EGZAMIN MATURALNY
W ROKU SZKOLNYM 2017/2018**

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

POZIOM ROZSZERZONY

FORMUŁA OD 2015

(„NOWA MATURA”)

ZASADY OCENIANIA ROZWIĄZAŃ ZADAŃ

ARKUSZ MWO-R1

MAJ 2018

Uwaga: Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

Zadanie 1. (0–2)

1.1.

Wymagania ogólne	Wymagania szczegółowe
I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 4) rozpoznaje role społeczne, w których występuje, oraz związane z nimi oczekiwania.

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

rola społeczna

1.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający: 2) opisuje przejawy kontroli społecznej w życiu codziennym. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

B.

Zadanie 2. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	3. Grupa społeczna. Zdający: 2) omawia na przykładach różne rodzaje grup i wyjaśnia funkcjonowanie wskazanej grupy; 4) opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny. (III etap) 2. Życie społeczne. Zdający: 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy.
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

patriarchalna

Zadanie 3. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający: 2) podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 1) wyjaśnia, co to jest prawo i czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Nazwa typu normy – zwyczajowa

Uzasadnienie – Festiwal lalek ma charakter zwyczaju przekazywanego z pokolenia na pokolenie, ma cechy charakterystyczne dla rytuałów danej społeczności, które w wyniku tradycji stały się obowiązujące.

Zadanie 4. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców. (II etap) 7. Problemy ludzkości. Zdający: 3) wymienia korzyści i niebezpieczeństwa korzystania z mediów elektronicznych.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Autor rysunku wskazuje, że patrzenie na świat przez pryzmat portali społecznościowych, co symbolizuje peryskop w kształcie logo Facebooka, w poważnym stopniu ogranicza realne poznawanie rzeczywistości – człowiek może wyjść na zewnątrz przez uchylone drzwi, ale woli poznawać świat inaczej.

Zadanie 5. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych
--	---

	materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A.

Zadanie 6. (0–2)

6.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	4. Struktura społeczna. Zdający: 5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania. (III etap) 30. Wybór szkoły i zawodu. Zdający: 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – nie

Uzasadnienie – W jedenastu województwach poziom dochodu jest w innym przedziale, niż wynikałoby to z przedziału poziomu bezrobocia (w siedmiu województwach – dochód najniższy, a stopa bezrobocia średnia; w czterech województwach – dochód średni, a stopa bezrobocia najniższa).

6.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	(II etap) 3. Ojczyzna. Zdający: 2) wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski.
---	--

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A.

Zadanie 7. (0–2)

7.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 2) charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski (normy, formy komunikacji, poziom partycypacji, natężenie konfliktów).
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Paradoks wynikający z badań respondentów polega na tym, że osoby deklarujące poglądy prawicowe w największym stopniu (69% wobec 62% deklarujących poglądy lewicowe) ze wszystkich badanych popierają progresję podatkową, co jest – jak wskazano w tekście – jednym z typowych poglądów lewicowych.

7.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (IV etap z.p.) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej. Zdający: 6) wyjaśnia, jakie możliwości zarabiania mają młodzi ludzie, jakie umowy mogą zawierać i jakie są zasady opodatkowania ich dochodów. (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający: 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.
---	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – tak

Uzasadnienie – Według większości badanych osoby zarabiające dużo powinny płacić wyższy procent podatku od dochodu, co jest zgodne z polskim prawem, gdyż istnieje progresywna skala podatkowa – 18 i 32%.

Zadanie 8. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.	(III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Zdający: 4) wyjaśnia działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku; analizuje rynek wybranego produktu i wybranej usługi.
---	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. D
2. S

Zadanie 9. (0–2)**9.1.**

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	18. Instytucja państwa. Zdający: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

umowy społecznej

9.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 1) przedstawia filozoficzny rodowód koncepcji społeczeństwa obywatelskiego (John Locke, Georg Hegel, Alexis de Tocqueville). 18. Instytucja państwa. Zdający: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

- U Hobbesa stan natury z perspektywy jednostki jest oceniany negatywnie, a u Locke’a ma on swoje zalety.
- U Hobbesa władza ma charakter absolutny, a u Locke’a – ograniczony.

Zadanie 10. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 2) zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, Niemczech); podaje przykłady państw z parlamentem jednoizbowym.
--	---

	21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).
--	--

Schemat punktowania

- 2 p. – poprawne wypełnienie trzech wierszy tabeli.
1 p. – poprawne wypełnienie dwóch wierszy tabeli lub kolumny z nazwami.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. Hiszpania / Królestwo Hiszpanii, 2
B. Republika Federalna Niemiec / Niemcy, 6
C. Portugalia / Republika Portugalska, 1

Zadanie 11. (0–4)

11.1.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C.

11.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej; 5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament. 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej. 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.
---	---

	(III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne. (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający: 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.
--	--

Schemat punktowania

- 3 p. – podanie pięciu poprawnych elementów odpowiedzi.
 2 p. – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi.
 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
 0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

- A. W Polsce wybory do izby drugiej parlamentu mają charakter bezpośredni.
 B. W Polsce prezydent nie wchodzi w skład Rady Ministrów.
 C. W Polsce uprawnienia kontrolne wobec rządu ma tylko izba pierwsza parlamentu – Sejm RP.
 D. W Polsce inicjatywa ustawodawcza przysługuje Radzie Ministrów, Prezydentowi RP, grupie min. 100 000 obywateli oraz Senatowi jako całości, a premier jej nie ma.
 E. W Polsce projekt ustawy zawsze musi być złożony do izby pierwszej – Sejmu RP.

Zadanie 12. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.	19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm).
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
 0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

trójpodział władzy

Zadanie 13. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	11. Obywatel i obywatelstwo. Zdający: 1) przedstawia procedury nabywania i zrzekania się polskiego obywatelstwa. (IV etap z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający: 1) wyjaśnia, jak nabywa się obywatelstwo polskie i unijne. (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 4) wyjaśnia, co to jest Polonia i w jaki sposób Polacy żyjący za granicą podtrzymują swoją więź z ojczyzną.
---	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
 0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź
repatrianci

Zadanie 14. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody. 27. Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego. Zdający: 1) omawia kompetencje Najwyższej Izby Kontroli i ocenia jej znaczenie dla funkcjonowania instytucji publicznych. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.
---	---

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

- Obecnie wniosek o przeprowadzenie kontroli przez NIK może zlecić Prezydent RP, Sejm RP i Senat RP, a nie może – Rada Ministrów czy Prezydium Rządu (ten ostatni organ nie jest umocowany w porządku konstytucyjnym).
– W obecnym porządku ustrojowym NIK podlega Sejmowi RP, a nie – Prezesowi Rady Ministrów.
– Prezes NIK nie jest – tak jak w przywołanej ustawie – organem administracji państwowej, ale organem kontroli państwowej.

Zadanie 15. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. P
2. P
3. F

Zadanie 16. (0–3)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. 16.1. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. 16.2., 16.3. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji. (IV etap z.p.) 1. Młody obywatel w urzędzie. Zdający: 3) podaje formalne warunki, jakie spełnić musi obywatel, by wziąć udział w wyborach. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Zdający: 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.
--	--

16.1.

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Art. 10 – czynne prawo wyborcze

Art. 11 – bierne prawo wyborcze

16.2.

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Osoba – C.

Uzasadnienie – W wyborach wójta nie może głosować osoba, która nie zamieszkuje stale na obszarze gminy (zgodnie z punktem 3. paragrafu 1. art. 10.).

16.3.

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Osoba – B.

Uzasadnienie – W wyborach wójta może kandydować tylko obywatel polski (zgodnie z punktem 6. paragrafu 1. art. 11).

Zadanie 17. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 4) omawia postanowienia dotyczące rodzajów stanów nadzwyczajnych i warunków ich wprowadzania.
---	--

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

B.

Zadanie 18. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego; 3) wyjaśnia, jakie są źródła dochodów samorządów (dochody własne, dotacje, subwencje) i jak jest uchwalany budżet gminy. 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.
---	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C.

Zadanie 19. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 3) wskazuje gałęzie prawa i kodeksy, w których szukać należy odpowiednich przepisów. 32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 2) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna); 4) analizuje małżeństwo jako instytucję prawną (warunki zawarcia, prawa i obowiązki małżonków, wspólnota majątkowa, rozwód, separacja, małżeństwo a konkubinaty). (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy.
---	--

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. Kodeks karny
 B. Kodeks cywilny
 C. Kodeks rodzinny i opiekuńczy

Zadanie 20. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. III. Współdziałanie w sprawach publicznych V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń. 35. Obywatel wobec prawa. Zdający: 3) pisze fikcyjny pozew w sprawie cywilnej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa i odwołanie od decyzji administracyjnej (według wzorów). (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne; 8) pisze pozew w wybranej sprawie cywilnej i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (według wzoru). (III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający: 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność) i przykłady spraw, którymi się zajmują.
--	---

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie czterech poprawnych elementów odpowiedzi.
 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
 0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. Rejonowy
 B. Cywilny
 C. Powód
 D. Pozew

Zadanie 21. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.	32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający: 1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe; 2) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa cywilnego (osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, odpowiedzialność cywilna).
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
 0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

1. F
2. P
3. F

Zadanie 22. (0–2)**22.1.**

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 3) charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane; 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka. (IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający: 3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C., D.

22.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 2) wymienia podstawowe zasady prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznajomość prawa szkodzi) i wyjaśnia konsekwencje ich łamania; 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne.
--	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

Nie ma kary bez prawa.

Zadanie 23. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne. (III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający: 3) korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 4) wyjaśnia, czym się zajmują ambasady i konsulaty.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

C.

Zadanie 24. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 4) omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.
---	--

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
1 p. – podanie jednego poprawnego elementu odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Przykładowa odpowiedź

1993 r. – Na mapie są już Czechy i Słowacja, a nie Czechosłowacja.

2005 r. – Na mapie jest jeszcze państwo Serbia i Czarnogóra przed podziałem z 2006 roku.

Zadanie 25. (0–1)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu. 43. Integracja europejska. Zdający: 7) przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy; ocenia jej rolę we współczesnej Europie. (III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający: 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych.
---	---

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A. Pakt Północnoatlantycki / Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego / Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
B. Rada Europy

Zadanie 26. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	43. Integracja europejska. Zdający: 1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); 3) charakteryzuje sposób powoływania, działania i najważniejsze kompetencje instytucji Unii Europejskiej (Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska, Rada Europejska, Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Trybunał Obrachunkowy, Europejski Bank Centralny); 4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej. (IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający: 3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne. (III etap) 20. Integracja europejska. Zdający: 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska).
---	--

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

A. Rada Europejska
B. Rada
C. Komisja

Zadanie 27. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna). (III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający: 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe.
---	---

Schemat punktowania

- 2 p. – podanie trzech poprawnych elementów odpowiedzi.
1 p. – podanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. Organizacja Narodów Zjednoczonych
B. 1945
C. Sekretarzem Generalnym

Zadanie 28. (0–2)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający: 5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie. 36. Prawa człowieka. Zdający: 4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.
---	--

Schemat punktowania

- 2 p. – poprawne wypełnienie dwóch wierszy tabeli.
1 p. – poprawne wypełnienie jednego wiersza tabeli lub kolumny z nazwami.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

- A. Egipt / Arabska Republika Egiptu, 2
B. Arabia Saudyjska / Królestwo Arabii Saudyjskiej, 3

Zadanie 29. (0–2)**29.1.**

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.	14. Środki masowego przekazu. Zdający: 7) krytycznie analizuje przekazy medialne, oceniając ich wiarygodność i bezstronność oraz odróżniając informacje od komentarzy. (III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy.
--	---

Schemat punktowania

- 1 p. – wskazanie dwóch poprawnych elementów odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

3, 4

29.2.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	41. Globalizacja współczesnego świata. Zdający: 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych. 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata. 44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający: 4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.
---	--

Schemat punktowania

- 1 p. – podanie poprawnej odpowiedzi.
0 p. – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

Poprawna odpowiedź

Brazylia / Federacyjna Republika Brazylii

lub

Chiny / Chińska Republika Ludowa

Zadanie 30. (0–12)

Temat 1.

Wyjaśnij – charakteryzując referendum ogólnokrajowe, rodzaje referendum lokalnych oraz petycję w Rzeczypospolitej Polskiej – jak obywatele mogą poprzez nie wpływać na organy władzy i decyzje polityczne.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu. 13. Opinia publiczna. Zdający: 1) wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania; 2) wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne. 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 6) wyjaśnia, czym jest referendum; rozważa, jak we współczesnym państwie można realizować inne formy demokracji bezpośredniej. 28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający: 1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego. 37. Ochrona praw człowieka w Polsce. Zdający: 1) przedstawia prawa i wolności zagwarantowane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymienia środki i mechanizmy ich ochrony w Polsce. (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne.
--	---

	(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większością z konstytucyjną (liberalną).
--	---

Schemat punktowania

Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 P. Zdający w pełni wyjaśnił, jak obywatele mogą wpływać na organy władzy i decyzje polityczne, oraz przedstawił charakterystykę: 1) referendum ogólnokrajowego: – polega na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytanie/a albo na dokonaniu wyboru między zaproponowanymi wariantami; <i>głosowanie w 1 lub 2 dni</i>; rodzaje, np. w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa, w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, zatwierdzające zmianę Konstytucji RP; – o przeprowadzeniu decyduje Sejm RP <i>bezwzględną większością głosów (przy kworum min. 1/2)</i> lub Prezydent RP za zgodą Senatu RP <i>wyrażoną bezwzględną większością głosów (przy kworum min. 1/2)</i>; przy zmianie Konstytucji RP podmioty mogące wystąpić z wnioskiem o referendum to: min. 1/5 posłów, Senat RP i Prezydent RP; – jego wynik jest wiążący, jeżeli wzięło w nim udział powyżej 50% uprawnionych do głosowania; ważność stwierdza Sąd Najwyższy; – przykłady dotychczasowych referendów: z 1996 roku, konstytucyjne, akcesyjne i z 2015 roku; 2) referendum samorządowego: – dotyczy sposobu rozstrzygania sprawy dotyczącej wspólnoty samorządowej, a mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów tej jednostki, oraz w innych sprawach dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę; – przeprowadzane na wniosek organu stanowiącego lub na wniosek 10% uprawnionych do głosowania (<i>wojewódzkie – 5%</i>); jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania; wynik rozstrzygający, jeśli za jednym z rozwiązań oddano więcej niż połowę ważnych głosów; <i>protesty rozpatruje sąd okręgowy</i>; – dotyczące samoopodatkowania mieszkańców na cele publiczne; <i>jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania; wynik rozstrzygający, jeśli</i>	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.
---	--

za samoopodatkowaniem oddano co najmniej 2/3 ważnych głosów;

3) referendum samorządowego odwoławczego:

- w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów bezpośrednich;
- w przypadku odwołania organu uchwałodawczego na wniosek 10% uprawnionych do głosowania (w województwie – 5%);
- w przypadku odwołania organu wykonawczego w gminie albo mieście na prawach powiatu: 1) na wniosek organu stanowiącego (jeśli nie zostanie odwołany, skraca się kadencję rady) lub 2) na wniosek 10% uprawnionych do głosowania, lub 3) obligatoryjnie (brak absolutorium dla organu wykonawczego);
- jest ważne w przypadku, gdy udział w nim wzięło nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu;

4) instytucji petycji:

- może być złożona – przez osobę fizyczną lub grupę osób, lub przez osobę prawną – do organu władzy publicznej w interesie publicznym lub podmiotu wnoszącego (ewentualnie podmiotu trzeciego za jego zgodą);
- jej przedmiotem mogą być np.: żądanie zmiany przepisów prawa lub podjęcia rozstrzygnięcia w sprawie dotyczącej podmiotu wnoszącego petycję, życia zbiorowego lub wartości wymagających szczególnej ochrony w imię dobra wspólnego, mieszczących się w zakresie zadań i kompetencji adresata petycji;
- składa się ją w formie pisemnej albo za pomocą środków komunikacji elektronicznej; *nie ma określonej formy – o tym, czy pismo jest petycją, decyduje treść żądania;*
- jeśli petycję wniesie się do niewłaściwego adresata, ma on obowiązek przesłać ją do adresata właściwego w terminie 30 dni, zawiadamiając jednocześnie podmiot wnoszący;
- powinna być rozpatrzona bez zbędnej zwłoki, jednak nie później niż w terminie 3 miesięcy od jej złożenia (maks. przedłużenie o kolejne 3 miesiące); na stronie internetowej podmiotu rozpatrującego petycję musi być zamieszczona informacja o tej petycji, włącznie z jej skanem; powinna być ta informacja na bieżąco aktualizowana o dane dotyczące przebiegu postępowania (zasięganych opinii, sposobu załatwienia i przewidywanego terminu załatwienia petycji);
- podmiot rozpatrujący petycję zawiadamia podmiot wnoszący o sposobie jej załatwienia wraz z uzasadnieniem w formie pisemnej lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- centralne organy ustawodawcze i samorządowe organy uchwałodawcze mają obowiązek w połowie roku umieścić na swojej stronie internetowej informację o petycjach z poprzedniego roku – o ich liczbie oraz przedmiocie i sposobie załatwienia każdej z nich.

5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem. <i>Kursywą zaznaczono kwestie niekonieczne do uznania danego aspektu za spełniony w sposób pełny.</i>	
Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.
Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.
	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.

	SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem. JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.
0 P. Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I. 5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.	Przy pracy o wartości merytorycznej 0 p., nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

Temat 2.

Porównaj ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej i Konfederacji Szwajcarskiej: typ demokracji, typ systemu politycznego, formę rządu (kwestię głowy państwa) oraz system partyjny.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.	17. Systemy partyjne. Zdający: 1) charakteryzuje system monopartyjny, dwupartyjny i wielopartyjny; 5) wyjaśnia znaczenie progu wyborczego dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji. 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający: 1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce; 2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji; 3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega. 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający: 1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów); 2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa.
--	--

	25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądową, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający: 1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większościową z konstytucyjną (liberalną). (III etap) 12. System wyborczy i partyjny. Zdający: 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.
--	--

Schemat punktowania

Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 P. Zdający w pełni dokonał porównania elementów formy państwa Polski i Szwajcarii, wskazując na podobieństwa i różnice w zakresie: 1) typu demokracji: – i Polska, i Szwajcaria to państwa demokratyczne, w których funkcjonują organy władzy pochodzące z wyboru: centralne (w obu krajach obie izby parlamentu a w Polsce dodatkowo Prezydent RP) i lokalne (wszystkie organy stanowiące w obu państwach); – znaczna rola form demokracji bezpośredniej w Szwajcarii: referendum, inicjatywa ludowa, weto ludowe; w Polsce brak ostatniej, a pozostałe stosowane rzadziej; – znaczna rola form demokracji bezpośredniej w Szwajcarii na poziomie lokalnym, np. referendum, w niektórych kantonach – nawet zgromadzenie ludowe; w Polsce instytucja referendum lokalnego także istnieje, w tym jej forma w postaci referendum odwoławczego organu wybranego w wyborach powszechnych; 2) typu systemu politycznego: – system parlamentarno-gabinetowy z <i>elementami kanclerskiego i semiprezydenckiego</i> w Polsce i system parlamentarno-komitetowy / rządów zgromadzenia / konwentu w Szwajcarii; – trójpodział władzy w Polsce i jednolitość władzy państwowej w Szwajcarii (<i>z rozdzieleniem instytucjonalnym i rozdzieleniem kompetencji, zwanymi niekiedy „technicznym podziałem władzy”</i>) z parlamentem jako głównym organem, <i>ale przy zachowaniu niezależności władzy sądowej</i>; – dualizm egzekutywy w Polsce i jeden organ wykonawczy (Rada Związkowa / Federalna) na szczeblu centralnym w Szwajcarii; – w obu państwach dwuizbowość parlamentu, jednak w Polsce prymat izby pierwszej w przeciwieństwie do Szwajcarii, w której kompetencje obu izb (<i>Rady Narodowej i Rady Kantonów</i>) są takie same – <i>bikameralizm symetryczny</i>;	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.
---	--

3) formy rządu: – oba państwa mają republikańską formę rządu, ale głowa państwa w Polsce to organ jednoosobowy (Prezydent RP), a w Szwajcarii – kolegialny (Rada Związkowa); – w Polsce znaczna legitymizacja władzy prezydenckiej poprzez fakt wyłaniania Prezydenta RP w drodze wyborów powszechnych i bezpośrednich na kadencję 5-letnią, a w Szwajcarii – Radę Związkową wyłania parlament na okres swojej kadencji, <i>podobnie to parlament wybiera jej przewodniczącego (i jednocześnie Prezydenta Konfederacji) na roczną kadencję</i>; – dość znaczny zakres kompetencji Prezydenta RP jak na państwo o systemie parlamentarno-gabinetowym (<i>elementy semiprezydenalizmu</i>), natomiast w Szwajcarii wszystkie kompetencje wykonawcze są zgromadzone w ręku Rady Związkowej, kompetencje ceremonialno-reprezentacyjne głowy państwa ma w Szwajcarii przewodniczący Rady Związkowej, czyli Prezydent Konfederacji; – <i>brak odpowiedzialności politycznej głowy państwa w obu krajach: w Polsce rozwiązanie klasyczne, a w Szwajcarii wynika to z dyktatorialnego charakteru Rady Związkowej (parlament nie ma prawa jej odwołać ani zmusić do dymisji)</i>; 4) systemu partyjnego: – w obu państwach system wielopartyjny, ale zupełnie różne jego rodzaje: w Polsce oparty na rywalizacji, a w Szwajcarii – na kooperacji w zakresie rządzenia; – w Szwajcarii od wielu lat – niezależnie od drobnych różnic w wyniku wyborczym – cztery te same partie desygnują polityków do Rady Związkowej (<i>SVP, SP i FDP.L – po dwóch, a CVP – jednego</i>); w Polsce – poza jednym przypadkiem – w wyniku wyborów parlamentarnych zmieniał się partyjny układ rządzący; – w Szwajcarii większa liczba partii niż w Polsce ma charakter parlamentarny (sprzyja temu brak progu wyborczego): w Szwajcarii reprezentację parlamentarną mają – oprócz partii należących do głównych rodzin politycznych – także i inne, np. dwie partie zielonych, a w Polsce niekiedy reprezentacji nie mają nawet partie z głównych rodzin (np. obecnie socjaldemokraci). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym oraz wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem. <i>Kursywą zaznaczono kwestie niekonieczne do uznania danego aspektu za spełniony w sposób pełny.</i>	
Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził

(spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem; ustosunkował się do oceny autora.	niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.
Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.
	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych. SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem. JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.
0 P. Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I. 5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.	Przy pracy o wartości merytorycznej 0 p., nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

Temat 3.

Scharakteryzuj system ochrony praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych – dokumenty dotyczące tych praw oraz instytucje stojące na straży ich przestrzegania.

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. (IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. (IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.	36. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia ideę oraz historyczny rodowód praw człowieka; 3) rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa. 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający: 1) opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych; 2) ocenia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze dla systemu ochrony praw człowieka na świecie; 6) pisze według wzoru skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu lub Komitetu Praw Człowieka w Genewie. 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający: 8) przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla). 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający: 2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna); 3) charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci), UNHCR (Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców). (IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
--	--

	3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka. (III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji.
--	---

Schemat punktowania

Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA (12 PKT) Zdający w pełni scharakteryzował: 1) Powszechną Deklarację Praw Człowieka: – wykazał, że Deklaracja była rozwinięciem zapisów dotyczących praw człowieka z Karty Narodów Zjednoczonych; – wykazał znaczenie PDPC z 10 grudnia 1948 roku jako źródła prawa zwyczajowego, <i>także wskazując na MDPC (rocznice daty uchwalenia dokumentu)</i>; – wykazał, że w PDPC unormowane są zarówno prawa I, jak i II generacji; – wykazał deklaracyjny charakter dokumentu, podkreślając, że nie jest on aktem prawa międzynarodowego oraz że brakuje w PDPC mechanizmów ochronnych; 2) inne dokumenty dotyczące ochrony praw człowieka: – wskazał unormowanie praw I generacji w Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 roku i praw II generacji w Międzynarodowym pakcie praw gospodarczych, socjalnych i kulturalnych z 16 grudnia 1966 roku; – wykazał różnicę w traktowaniu praw I generacji i II generacji – te ostatnie jako cel; – wskazał na podział na konwencje przedmiotowe (np. Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1966 roku czy Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 1984 roku) oraz podmiotowe ONZ (np. Konwencja o prawach dziecka z 1989 roku oraz np. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 roku); – wyróżnił protokoły opcyjne / fakultatywne do paktu lub konwencji; 3) instytucje ONZ ds. ochrony praw człowieka: – wyjaśnił rolę Rady Praw Człowieka jako organu pomocniczego Zgromadzenia Ogólnego ONZ, <i>powołana w miejsce Komisji Praw Człowieka w 2006 roku</i>, i jej podstawowy mechanizm działania w postaci Powszechnego Okresowego Przeglądu Praw Człowieka (UPR) – każde państwo poddawane przeglądowi co 4 lata; wskazał na specjalne procedury Rady Praw Człowieka dotyczące przypadków łamania praw człowieka w danym państwie lub naruszania określonej kategorii praw człowieka w każdym miejscu na świecie (<i>zakres działań wyznaczany jest mandatami</i>); – wyjaśnił rolę Komitetu Praw Człowieka ONZ, wskazując na	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.
--	---

możliwość skargi indywidualnej; wskazał na istnienie komitetów powołanych w wyniku konwencji, np. Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej, Komitet Przeciwko Torturom, Komitet Praw Dziecka i Komitet ds. Praw Osób Niepełnosprawnych, Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, Komitet Praw Ekonomicznych, Socjalnych i Kulturalnych; – przedstawił rolę: Wysokiego Komisarza NZ ds. Praw Człowieka (<i>UNHCHR, od 1993 roku, w randze zastępcy Sekretarza Generalnego ONZ</i>); Wysokiego Komisarza NZ ds. Uchodźców (<i>UNHCR, od 1951 roku</i>). 4) inne instytucje i organizacje wyspecjalizowanych ONZ: – przedstawił Międzynarodowy Trybunał Karny (<i>od 1998 roku na mocy Statutu Rzymskiego</i>) jako organ ścigający zbrodnie wojenne i przeciwko ludzkości oraz karzący indywidualne osoby (<i>w przeciwieństwie do MTS-u, którego procedura dotyczy państw</i>) oraz inne międzynarodowe trybunały (np. ad hoc: Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii, Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy i specjalne: dla Sierra Leone i Libanu); – przedstawił kompetencje Rady Bezpieczeństwa dotyczące utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, decyzje o zastosowaniu sankcji niewymagających użycia siły zbrojnej oraz decyzje o sankcjach zbrojnych, a także operacje i misje pokojowe ONZ (np. operacja ONUB w Burundi w latach 2004–2006, misja UNMISS w Sudanie Południowym od 2011 roku); – wykazał, że działalność innych organów ONZ także może dotyczyć praw człowieka, np. Rady Gospodarczej i Społecznej (uchwały, inicjowanie i przeprowadzanie badań, wydawanie raportów), Trzeciego Komitetu Zgromadzenia Ogólnego ds. Społecznych, Humanitarnych i Kulturalnych; – wykazał, że działalność organizacji wyspecjalizowanych może dotyczyć praw człowieka, np. UNICEF (na rzecz praw dziecka), UNESCO (propagowanie wolności słowa). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem. <i>Kursywą zaznaczono kwestie niekonieczne do uznania danego aspektu za spełniony w sposób pełny.</i>	
Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne

wybranych pojęć związanych z tematem.	fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.
Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 P. Zdający: – w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>lub</u> – częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III). 5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne. SELEKCJA INFORMACJI Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem). JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.
	POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych. SELEKCJA INFORMACJI Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem. JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA Wywód jest niekomunikatywny.
0 P. Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I. 5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.	Przy pracy o wartości merytorycznej 0 p., nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za

zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.